

ефективно взаємодіє з учнями в процесі педагогічної діяльності впроваджуючи сучасні технології для досягнення поставлених цілей.

Таким чином, професійна компетентність передбачає не тільки наявність знань, але й вимагає опори на теоретичні психолого-педагогічні знання та практичну відпрацьованість поведінкового компонента: стилю педагогічної діяльності й спілкування, стратегій і тактики професійної поведінки, способів рішення педагогічних завдань у реальній взаємодії з класом і з окремими учнями. Тому система розвитку та підвищення професійної компетентності повинна не тільки озброїти вчителя психолого-педагогічними знаннями, але й спрямувати педагога на їх правильне застосування в практичній діяльності.

Розвиток системи освіти в основному залежить від майстерності педагогів в цілому і від особистісних якостей кожного з них. Зміна традиційних цінностей, конфлікт між стереотипами, що сформувались, і запитамі сьогочасних школярів змушують вчителів задуматися про вмотивований розвиток професійної компетентності, тобто розвивати самого себе.

Підсумовуючи, можемо відзначити, що сьогодні більшість науковців розглядають професійну компетентність вчителів не лише як вміння працювати, а як здатність до створення власного продукту, прийняття певних рішень, несення відповідальності за них, готовність до творчості.

Висновки. Отже, проведене дослідження дозволяє зробити висновок, що психолого-педагогічна складова формування професійної компетентності вчителя історії – поняття досить динамічне й багатоаспектне, тому що, його зміст змінюється відповідно до модернізаційних процесів у суспільстві. Стрімкий розвиток науки й практики безпосередньо впливає на формування (оновлення) змісту та структури професійної компетентності учителя.

Варто зауважити, що доступ до нової інформації, яка стосується нових наукових та педагогічних технологій, можливість професійної комунікації, розширення власного світогляду, а також можливість практичної реалізації творчого потенціалу, спільних ідей та планів також суттєво впливає на процес особистісного та професійного зростання вчителя історії. Виступаючи в ролі суб'єкта педагогічного процесу вчитель історії формує високу соціальну та освітню значущість національної свідомості й духовної культури. Адже в умовах політичної нестабільності українського суспільства на нього покладається велика відповідальність за долю молодих громадян країни, від яких залежать подальші державотворчі процеси.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зязюн І. А., Сагач В. Н. Краса педагогічної дії. Київ : Українсько-фінський інститут менеджменту, 1997. 302 с.
2. Карпова Л. Г. Формування професійної компетентності вчителя загальноосвітньої школи: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 . Харківський державний педагогічний ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2004. 27 с.
3. Маркова А. К. Психология профессионализма. Москва : Международный гуманитарный фонд «Знание», 1996. 308 с.
4. Сластенин В. А., Исаев И. Ф., Мищенко А. И., Шиянов Е. Н. Педагогика : учебное пособие для студентов педагогических учебных заведений. Москва : Школа-Пресс, 1998. 512 с.

УДК 37.014.7

Крючкова Катерина,

*учитель історії комунальної установи
Сумська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів
№ 7 імені Максима Савченка СМР,
м. Суми, Україна*

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ

У статті розглянуто структуру соціальної компетентності, особливості її формування та розвитку в учнів 9-х класів на уроках всесвітньої історії.

Ключові слова: *соціальна компетентність, неконфліктна атмосфера, малі групи.*

The article covers the topic of a social competence structure, its formation and development in the 9th grade students at World History lessons.

Key words: *social competence, non-conflict atmosphere, small groups.*

Парадигма сучасної української освітньої системи передбачає перехід від знаннєвої до компетентнісної складової, від навчання, до конструктивної співпраці, заснованої на принципах «педагогіки партнерства». Концепція Нової української школи визначає 11 ключових компетентностей учнів, серед яких вагомую складовою є соціальна та громадянська.

Соціальна та громадянська компетентності включають в себе усі форми поведінки, які потрібні для ефективної та конструктивної участі у громадському житті, в сім'ї, на роботі. Уміння працювати з іншими на результат, попереджати і розв'язувати конфлікти, досягати компромісів.

Проблема формування соціальної компетентності учнів активно досліджувалася науковцями М.Докторович, І.Зимною, Т.Смагіною, С.Хазовою, В.Куниціною, Дж.Равеном, Роуз-Краснером. Зазначимо

підхід І.Єрмакова, який акцентує увагу на здатностях, що формуються у процесі соціалізації та процесі самовиховання, саморозвитку особистості, забезпечуючи її становлення як соціально компетентного суб'єкта:

- ухвалювати рішення стосовно себе, прагнути до розуміння власних почуттів і вимог; блокувати неприємні почуття і власну невпевненість;
- знати, як досягти мети у найбільш ефективний спосіб;
- правильно розуміти бажання, очікування й вимоги інших людей, враховувати їхні права;
- розуміти, як з урахуванням конкретних обставин і часу слід поводитися, беручи до уваги інтереси інших людей, власні вимоги;
- усвідомлювати, що соціальна компетентність не має нічого спільного з агресивністю і передбачає повагу до прав і обов'язків інших.

Структура соціальної компетентності включає не лише знання, вміння, навички, здатності особистості, які забезпечували б її успішну діяльність, а й досягнення цілей у соціумі за допомогою конструктивних способів дій, готовність до здійснення цих дій.

Значна роль у формуванні соціальної компетентності учнів належить урокам історії, на яких відбувається усвідомлення ідей демократії, справедливості, рівності, прав людини, добробуту та здорового способу життя, рівних прав і можливостей, здійснюється співпраця з іншими особами для досягнення спільної мети, формується повага до прав інших осіб, розвивається вміння діяти в конфліктних ситуаціях, пов'язаних із різними проявами дискримінації, формується ціннісне ставлення до культурного та релігійного розмаїття.

Важлива складова процесу – форма організації пізнавальної діяльності учнів. Робота в малих групах (парах, четвірках), командах над реалізацією поставленої мети, сприяє формуванню необхідних навичок та вмінь: визначення завдань та обов'язків, створення неконфліктної атмосфери, вміння чути думки інших, знаходити компромісні рішення, досягати консенсусу.

Так, під час роботи у групах над проектом «Конституція Франції: створення демократичного суспільства» учні спільно знайомляться з соціально-економічними особливостями розвитку держави, визначають проблеми, шукають шляхи їх подолання, пропонують пункти для закріплення в Конституції. Позитивним є досвід оцінювання як самої роботи, так і презентації групи за допомогою прийому «Дві зірки – одне побажання». Школярі критично оцінюють виступи груп, визначають сильні сторони, пропонують одне побажання для досягнення більш високого результату.

У процесі формування соціальної компетентності учнів, при формуванні методичної складової уроку, підборі дидактичних прийомів необхідно враховувати не лише вікові та індивідуальні особливості учнів, а й ступінь їх загальної підготовки, здатність до критичного опрацювання джерел, рівень сформованості предметних компетентностей.

Під час роботи на уроці всесвітньої історії «Німецька імперія. Канцлерство Отто фон Бісмарка. Перехід Німеччини до «світової політики» учням 9-х класів з високим та достатнім рівнем базової підготовки для роботи з матеріалами можуть пропонуватися прийоми «Аналітичне дослідження за додатковим джерелом інформації з визначеним результатом», «Прес-конференція». Групи учнів можуть отримати завдання дослідити матеріал, представити його на прес-конференції («Дослідники», «Міністри»), написати невеликі замітки до німецьких газет («Журналісти»). Дані прийоми дозволяють учням випробувати на собі певні соціальні ролі, поглибити навички критичного аналізу, соціальної репрезентативності.

Рівень сформованості ключових та предметних компетентностей учнів із середнім рівнем базових знань не дає можливості застосовувати системно вищезазначені прийоми. Учні мають можливість опрацювати інформаційні матеріали за допомогою вчителя, орієнтуватися на ланцюжок допоміжних питань та слів-опор. Прийоми, які застосовуються при такому підході – «Клубок опорних слів», «Ситуативний аналіз», «Історичне лого». Учні мають можливість спільно працювати в малих групах, виконувати практичні вправи, формувати базовий рівень знань, умінь.

Необхідно зазначити, що при формуванні основ ефективної співпраці, ціннісного ставлення до надбань людства, поваги один до одного велике значення має застосування різних видів історичних джерел. Оскільки події нової історії широко представлені в листівках, плакатах, марках, на сторінках газет та журналів, можливим стає застосування прийомів «Візуалізація історії», «Історичний плакат», «Ковдра ідей» тощо.

Формування соціальної компетентності – важлива складова освітнього процесу, становлення сучасної особистості, яка здатна критично мислити та працювати в команді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Докторович М. Соціальна компетентність як наукова проблема. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/30622/1/%D0%94%D0%BE%D0%BA%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D1%87.pdf>.
2. Сутність і складові соціальної компетентності підлітків. URL: <https://nauka.udpu.edu.ua/1-2-sutnist-i-skladovi-sotsialnoji-kompetentnosti-pidlitkiv/>.
3. Федоруц М. Формування соціальної компетентності школярів у процесі партнерської співпраці загальноосвітніх навчальних закладів і родин. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jsptui/bitstream/lib/.pdf>.